

HISTORIJSKI ZAPISI O NIKOLI DOMINIKU BUDROVIĆU

Pregledavajući ostavštinu Šime Ljubića u Historijskom arhivu u Zadru uočila sam u dijelu Ispisi iz djela i rasprava pod naslovom »Pisma Bajamontija Antunu Budroviću« biografske podatke o dominikancu Nikoli Dominiku Budroviću iz Starog Grada na Hvaru.¹ Učinilo mi se interesantnim da se pozabavim životom i djelovanjem čovjeka koji je živio u vrijeme nastajanja i širenja liberalnih ideja francuske revolucije.

Rodio se u Starom Gradu 20. IV. 1773.² Nikola Budrović, sin Antuna Budrović zvanog Bodlina i Marije Filipa Mulanović. Veoma mlad ulazi u dominikanski samostan u Starom Gradu, dobija ime Dominik i stječe osnovno obrazovanje. Školovanje nastavlja u dominikanskom samostanu u Zadru, gdje 1776. god. završava studij teologije i filozofije s najvišim pohvalama i prima regule dominikanskog reda. Ostaje dominikancem u Zadru do odluke francuske vlade 1806. god. o ukidanju dominikanskog samostana. Dok je bio redovnik podučavao je o pravilima dominikanskog reda i propovijedao na hrvatskom jeziku. Postoje izvještaji o njegovim uspješnim korizmenim propovjedima u Zadru, Šibeniku, Bolu na Braču, Pagu i drugim mjestima.³ Padom Mletačke Republike i pobjedom Napoleona nad Austrijom, Dalmacija ulazi u sastav Ilirskih provincija, koje osniva Francuska na Balkanu. Francuska vlast pokušava uvesti mnoge novosti u ustaljeni i pomalo zaostali život svoje provincije. Zanima nas kako se prema promjenama odnosi i u njih uklapa sada već bivši dominikanac Nikola Dominik Budrović.

Kako je od Francuza ukinut dominikanski samostan Budrović se sekularizira, te polazi Pravnu školu u liceju i Centralnim školama. Konačni ispit koji mu donosi akademski status pravnika-advokata polaže 1811. god. pod uvjetom da dužnost advokata može obavljati u Ilirskim pokrajinama. Kao pravnik postao je poznat širom Dalmacije.

Providur Dandolo, nosilac francuske vlasti u Dalmaciji, pokreće list — novinu »Kraljski Dalmatin« (II Reggio Dalmata), koji izlazi od 1806. do 1810. god. na talijanskom i hrvatskom jeziku.⁴

Problem oko Kraljskog Dalmatina bilo je prevođenje teksta s talijanskog na hrvatski jezik. U početku je to radio anonimni upravitelj Ilirskog sjemeništa u Zadru, nakon njega kratko vrijeme fra Paško Jukić, franjevac samostana sv. Frane u Zadru. Smrću fra Paške Jukića 7. 10. 1806. god. problem prevođenja lista ponovno je aktualan. Neposredno iza Jukićeve smrti, Budrović se obraća Dandolu s molbom da mu dodijeli katedru dogmatike na nekoj od gimnazija koje se otva-

raju u Zadru, te stavlja na raspolaganje svoje znanje u svrhu širenja javne nastave s obzirom da više ne obavlja dužnosti redovnika. Spreman je prihvatiti prevođenje »Kraljevskog Dalmatina«, ako nema mjesta u nastavi.⁵ Dandolo ga postavlja na Jukićevo mjesto.⁶ Vjerojatno je neko vrijeme bio i urednikom »Kraljskog Dalmatina«, o čemu se početkom ovog stoljeća vodila polemika u literaturi.⁷ Potvrdu da je N. D. Budrović bio i urednikom »Kraljskog Dalmatina« nalazimo kod Kukuljevića,⁸ a njega je o tome obavijestio tiskar Antun Battara iz Zadra. Osim što prevodi »Kraljski Dalmatin«, Budrović prevodi i katekizam sa talijanskog na hrvatski za što ga zadužuje Benincasa, načelnik Javne nastave u Zadru. 1808. god. Budrović je imenovan sekretarom i blagajnikom Javne dobrotvornosti. Neko vrijeme je bio i profesorom gramatike u gimnaziji.⁹ Benincasa Budrovića naziva »Ilirski prevodilac«.¹⁰

Vidljivo je da je Budrović aktivno sudjelovao u kulturnom životu Zadra u vrijeme francuske vladavine, jer je i sam prihvaćao ideje napretka i liberalizma koje je ta vlast propagirala.

God. 1813. Dalmacija dolazi ponovno pod vlast Habsburške monarhije. Budrović djeluje kao profesor religije i morala na zadarskoj gimnaziji,¹¹ a 1820./21. god. u reorganiziranoj gimnaziji je kateheta u svim razredima.¹² S obzirom na dugogodišnje nastavničko djelovanje na zadarskim školama Budrović je imenovan profesorom morala za mladi ilirski kler, a 1819. god. postaje profesorom Pastoralne teologije u Ilirskom seminaru za studente III godine.¹³

Budrović se i dalje bavi prevodilačkim radom, te s njemačkog na hrvatski jezik prevodi Krivični zakonik,¹⁴ a sa talijanskog neke upute za uzgoj povrća koje tiska u 600 primjeraka.¹⁵ Djelovanje u Javnoj dobrotvornosti se nastavlja, jer je i od austrijske vlasti izabran za sekretara što ostaje do 1818. god. kada postaje počasnim članom komisije za Javnu dobrotvornost,¹⁶ a za sekretara je izabran drugi čovjek. Budrovićevo djelovanje kao nastavnika i prevoditelja bilo je opsežno, ali to nije bilo sve. Svoje je znanje i umijeće koristio u rješavanju problema jezika i pravopisa. Dvadesetih godina sudjelovao je u komisiji koju su sačinjavali: o. Frano Maria Appendini, Mihailo Bobrevski, kanonik; Pavao Miošić, biskup splitski; o. Benedikt Mihaljević, učitelj jezika slavenskog. »... napravili su jedno novo slovoeređe po kojem dali su svakom slovu svoju vlastitu moć ili tumač, tako da nemamo potrebu od tolikih naslovaka za izgovarati č, ć, ě, š, ž. Po njihovu naređenju za č mi pišemo c, za ć — ch, za ě — i, za š — ſ, za z — x, tako svako slovo ima svoju vlastitu moć...«¹⁷

Osim rada na pravopisu skupljao je i hrvatske narodne pjesme, koje spominje Kuničić u govoru na otvaranju nove školske zgrade u Starom Gradu 1908. god.¹⁸ Poznati slavenski jezičar I. Dobrovsky veoma je cijenio Budrovića, a Tomaseo ga naziva »velikim i obdarenim duhom«.

Na zahtjev dvorskog savjetnika Weingartena iz Zadra Budrović biva otpušten iz službe nastavnika 1823. god.¹⁹ Budrović je tražio objašnjenje odluke o otkazu, išao čak u Beč caru i njegovim savjetnicima, ali više nikada nije radio kao nastavnik zadarskih vjerskih škola.

Povukao se u Stari Grad, gdje djeluje neko vrijeme kao župnik. Nekoliko godina boravi u Padovi sa svojim nećakom Antoniom Viličićem, koji studira medicinu. Živio je od penzije koja mu je dodijeljena kao bivšem redovniku, a ne kao profesoru. Razlozi njegovog otpuštanja sa mjesta profesora jesu njegovo djelovanje kao pravnika i liberalnog čovjeka u vrijeme francuske vladavine, jak utjecaj u zadar-skim školama, gdje je iskazivao protivljenje namještanju profesora stranaca, utjecaj na Guberijalnog sekretara koji uređuje vjersko školstvo i uvjerenje da Budrović radi dio posla u Gubernijumu, te tako ima upliva na cjelokupno školstvo.²⁰ Bilo je mnogo onih koji nisu željeli vidjeti Budrovića u ulozi profesora i uspjeli su isposlovati njegovo otpuštanje.

Nakon povratka iz Padove živi u Starom Gradu gdje 26. IX. 1847. god. umire²¹ u 75. godini života.

Uvim malim prilogom htjeli smo osvijetliti lik i djelovanje domi-nikanca Budrovića u previranjima kako političkim tako i kulturnim na početku XIX. stoljeća u Dalmaciji.

BILJESKE

¹ Historijski arhiv Zadar (HaZd), Fond Ljubić, kut. 3 sv. 5. Ljubić je namjeravao izdati biografiju o Budroviću, ali ona nikad nije tiskana. U ostavštini S. Ljubića nismo je našli.

² Postoje različita mišljenja o godini njegova rođenja. S. Ljubić: 1773. v. Mastrović, Spomendani grada Zadra, Zadar, 1946. god, str. 74, Budrović se rodio 1865. god.

³ HaZd, Fond Ljubić, kut. 3, sv. 5.

⁴ P. Karlič, Kraljski Dalmatin (1806—1810), Zadar, 1912. god.

⁵ Isti, str. 38.

⁶ Isti, str. 39, HaZd, Spisi načelnika, Filza I, god. 1806.

⁷ P. Karlič, Kraljski Dalmatin str. 36, 37, 38, 39, 40, o uredništvu Kraljskog Dalmatina.

Isti, Je li Benincasa bio urednik Kraljskog Dalmatina, Nastavni vjesnik, knj. XXV, Zagreb 1917.

Isti, Ponovo je li Benincasa bio urednik Kraljskog Dalmatina, Nastavni vjesnik, knj. XXVI, Zagreb 1918.

S. Urlič, O Benincasi, Nastavni vjesnik, knj. XXV/1917. i knj. XXVI/1918. Narodni list, br. 88. od 1. XI. 1902, » . . . urednikom mu je bio Dominik Budrović.«

⁸ I. Kukuljević, Bibliografija Hrvatska I, Zagreb 1860, str. 75.

⁹ T. Erber, Storia del I. R. Ginnasio superiore in Zara italiana d'istruzione, Zara 1905, str. 101—102.

¹⁰ 7. VI 1808. god. Spisi Generalnog providura Javne nastave za 1808. br. 144, poz. 7.

¹¹ HaZd, Fond Ljubić, kut. 3, sv. 5.

¹² Erber, Storia str. 181.

¹³ Isti, str. 184.

¹⁴ HaZd, Fond Ljubić, kut. 3, sv. 5.

¹⁵ Spisi Pokrajinskog računovodstva u Zadru, svežanj 21, br. 14.

¹⁶ HaZd, Fond Ljubić, kut. 3, sv. 5.

¹⁷ Gazzetta di Zara br. 65/1842. Isto u Glasnik Dalmatinski br. 39, Zadar 15. V. 1857.

¹⁸ P. Kuničić, Prigodom otvaranja nove školske zgrade u Starom Gradu 20. IV 1908, Zadar 1908.

¹⁹ HaZd, Fond Ljubić, kut. 3, sv. 5.

²⁰ Isto, vjerojatno izvještaj policijske direkcije iz Zadra.

²¹ HaZd, Fond matica — Stari Grad na Hvaru, knjiga mrtvih br. 1185.